

Шевченка / Лепкий Б. – К.: Вид-во "Україна", 1994. 6. *Смаль-Стоцький Степан*. Т. Шевченко. Інтерпретації / Смаль-Стоцький Степан. – Черкаси: Брама. Вид-вець Вовчок О. Ю., 2003. 7. *Явчуновский Я.* Документальные жанры: образ, жанр, структура произведения / Я. Явчуновский; [под ред. П. А. Бугаенко]. – Саратов: Изд-во Саратовского ун-та, 1974. – 232 с.

**Г. Шалацька, викл.,
Криворізький національний університет**

ЖІНОЧІ ОБРАЗИ ДРАМИ "НАЗАР СТОДОЛЯ" Т. ШЕВЧЕНКА У СИСТЕМІ ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ СТ.

У статті розглянуто жіночі образи драми "Назар Стодоля" Т. Шевченка в системі духовних цінностей. Основна увага приділена образам Галі як втіленню народного ідеалу жінки і Стехи, що постає антиподом Галі, зіпсованою бездуховною особистістю. Галя виступає носієм морально-етичних, естетичних, гуманістичних, громадських, суспільних, національних та синкретичних працінностей.

Ключові слова: образ, ідеал, система духовних цінностей, духовність, бездуховність.

В статье рассмотрены женские образы драмы "Назар Стодоля" Т. Шевченко в системе духовных ценностей. Основное внимание уделено образам Гали как воплощению народного идеала женщины и Стехи, которая является антиподом Гали, испорченной бездуховной личностью. Галя выступает носителем морально-этических, эстетических, гуманистических, гражданских, общественных, национальных и синкретических ценностей.

Ключевые слова: образ, идеал, система духовных ценностей, духовность, бездуховность.

The article highlights women's characters in the drama by T. Shevchenko "Nazar Stodolya" in terms of system of moral values. The point of specific literary analysis has been the character of Galya as the embodiment of an ideal woman as well as Stekha who is Galya's antipode and is portrayed as a wicked anti-moral personality. The character of Galya incarnates moral, ethic, esthetic, humane, civic, social, national and syncretic Pra values.

Key words: character, ideal, the system of moral values, morality, anti-morality.

У наш час, на думку Л. Горболіс, "виникла нагальна потреба нового прочитання класики... постала необхідність переглянути й дати об'єктивну характеристику кожному герою, переосмислити цінності" [3, 4–5]. Жіночий образ, як уважає М. Кудрявцев, відіграє у творі велику роль, "як суб'єкт нації у виборі моральних орієнтирів, сенсу життя, ідеалів, що визначають злет чи падіння, самоствердження чи деградацію, людяність чи бездуховність, прогрес чи стагнацію. Кожна людська душа несе в собі ознаки вічності і конкретного часу, епохи, в яку народилась, жила і творила, свідомо вибирала духовно-етичні

цінності" [7, 289]. У цьому плані тема нашої роботи нова та актуальна. До вивчення цієї проблеми закликав ще М. Євшан у статті "Жінка в українській літературі", вказуючи на необхідність спостереження над жіночим образом, типом українки, яка є сумою життів, збірною душею всіх тих національних ідеалів жінок, які створили наші письменники. Вона "має ще, може, найбільше ідеальних прикмет, ще найбільше схоронена єї святість якась, поважане. Рідко декотрий письменник відважився стягнути єї з престіжу того високого, на якому вона стояла від століть. Рідко хто поетизував єї серед болота, бруду, показував в ній саму лиш самичку. На ній спочивала ореола якоїсь найбільшої святости" [4, 57]. За твердженням А. Лісовського, "високі духовні почуття і прагнення, відображені в художніх образах, лягли в основу тих етичних цінностей, які формують систему поглядів, що визначають внутрішній світ людини. Втілені в образах літератури духовні сутності виступають як носії її ціннісного ставлення до явищ життя. Покоління за поколіннями зникали у бігу віків, але найглибші духовні прагнення, моральні і естетичні уявлення, відображені в художніх образах, забезпечують неперервність духовного буття кожного народу і вічний зв'язок поколінь" [8, 14–15].

Нові тенденції сучасного літературознавства, що зумовили науковий пошук нашого дослідження, спрямовані на переосмислення класичної літератури під кутом зору, що позбавлений кон'юнктурних підходів у дослідженні художньо-естетичних здобутків української літератури першої половини XIX століття. У наш час літературознавство, як зазначала В. Агеєва, "актуалізує гендерну проблематику" [1, 15]. Під обраним нами кутом зору драма Т. Шевченка "Назар Стодоля" не досліджувалась. Ми розділяємо думку В. Федотової стосовно того, що "художня література частіше торкається порушення питань духовного життя" [11, 76], і вважаємо, що українські письменники, а особливо Т. Шевченко, приділяли велику увагу віддзеркаленню духовних цінностей у свідомості окремої особистості, особливу увагу зосереджуючи на жіночих образах, що як берегині духовних святинь трансформували національні духовні цінності за різних умов буття. Духовність відіграє домінуючу роль у ключових проблемах життя людини, визначає її місце й призначення у світі, зміст її буття, сутнісні характеристики окремої людини й суспільства в цілому. На думку Ю. Канигіна, «зрозуміти до кінця народ України, "таємні" пружини його руху, його душу і мрію, можна, лише уявивши в ролі "етнічного центру" жінку-матір, дружину, Берегиню – генетичне і духовне джерело всього того, що називається "українством"» [6, 282].

Драма "Назар Стодоля" Т. Шевченка досліджувалась такими науковцями, як П. Волинський, В. Івашків, В. Коломієць, З. Мороз, Ф. Пустова, П. Хропко, В. Шубравський та ін. На думку З. Мороза,

"Назар Стодоля" має деяку сюжетну подібність до "Наталки Полтавки" [10, XVIII]. Звернувши увагу на образ Галі, літературознавець відзначав, що «Галія – дочка пана-сотника, але вона переймає погляди на життя не від свого батька, а від "челяді", та від волелюбного хорунжого Назара... Галія ладна краще вмерти, ніж йти заміж за нелюба, постає проти деспотизму свого батька, проти його хижацької моралі, пориває з ним і готова йти на край світу з Назаром, щоб жити вільно» [9, 16]. Як стверджує В. Шубравський, «в основу п'єси покладено звичайний життєвий конфлікт <...> подібна ситуація вже зустрічалася і в "Наталці Полтавці" І. Котляревського, і в "Сватанні на Гончарівці" Квітки-Основ'яненка, і в ряді інших творів до Шевченка. Прагнення батьків видати дочку, наперекір її волі, за багатого – це тільки зовнішня подібність провідного мотиву. За своїм ідейним змістом "Назар Стодоля" є явищем якісно іншого порядку. Ніхто до Шевченка в новій українській драматургії так виразно і вмотивовано не розкрив соціальну основу цього конфлікту» [14, 84]. Учений вважав, що образ Галі подано у творі в позитивному руслі, вона життєрадісна і простодушна, а "жорстокі, деспотичні обставини ще не зруйнували благородства її душі, не покалічили найкращих людських почуттів, не затьмарили чистоти її серця. Вона всьому вірить, в усьому хоче бачити тільки добро, великодушність" [14, 87]. Дослідник вказує на те, що «художня зрілість, майстерність Шевченка як драматурга у п'єсі "Назар Стодоля" виявилася в його вмінні подавати характери в динаміці, в зростанні. Дуже виразно це позначається в малюванні образу Галі. Спочатку вона весела, по-дитячому жартівлива, наївно вірить у можливість здобути своє щастя. З розвитком драматичної боротьби Галія мужніє, стає рішучішою. Правда життя навчає її не чекати свого щастя, а боротись за нього. Дівчина стає сміливою, гордою, сильною» [14, 101].

П. Волинський відзначав, що для сотника "чини більше важать, ніж щастя дочки Галі" [2, 426–427]. П. Хропко звернув увагу на те, що "у позитивному плані зображено в драмі Галю. <...> Натура вразлива й гуманна, вона до пари тим дівчатам-козачкам, яких тепло оспівано в народній поезії. Широко полюбивши Назара, вона готова ділити з ним всі життєві випробування. <...> Як і Наталка Котляревського, героїня драми Шевченка виявляє твердість і мужність у відстоюванні свого щастя" [12, 126]. В. Івашків зазначив, що такої сюжетної колізії, коли дівчина-сирота Стеха прагне вийти заміж за старого Хому Кичатого через його багатство, "не знав жоден твір української драматургії. Як драматичне протиставлення цьому мотивові – показана чиста натура Галі із її прагненням до ідеального життя з коханим" [5, 66–67]. Учений вважає, що "і Назар, і Галія – персонажі від початку до кінця виключно позитивні, благородні" [5, 69].

Більшість літературознавців драму "Назар Стодоля" Т. Шевченка визнавали найдосконалішим твором української драматургії першої половини XIX століття. На основі проведеного нами дослідження драми ми звернули увагу на те, що патріархальний погляд Хоми Кичатого на жінку, її статус як особистості подається в мовній партії ключниці Стехи: "Не сказавши ні слова дочці, за кого і як хоче віддати, думає, що наша сестра – коза: поженеш, куди схочеш" [13, 7]. Але в той же час сама Стеха вже новий тип жінки в українській літературі, вона зрідні Шельменку з п'єси Г. Квітки-Основ'яненка "Шельменко-денщик", є породженням антигуманного устрою, пристосованка, яка готова служити всім, хто заплатить за послугу, не дотримуючись ніяких морально-етичних принципів. Вона вловлює нещирість Хоми у ставленні до себе, тому принагідно готова помститися йому: "І сяка, й така, і добра, і розумна ти, Стехо: поможи!.. Стривай лишень, голубчику" [13, 7]. У розмові з Хомою вона прямо вимагає: "Зажобіться, що женитесь, тоді їй-богу, все зроблю!" [13, 11]. Хома Кичатий поза очі називає її "дияволом" [13, 12], остерігається, щоб його не одурила, хоче використати її, щоб допомогла поріднитися з полковником і одночасно зневажає: "...Іш ти, мужичка! Куди кирпу гне! Стривай!" [13, 12]. Коли Галя випитує у Стехи, хто прийде свататись, то вона і тут не хоче втратити своє: "А що дасте? Скажу..." [13, 8]. Стеха дає характеристику Галі, вважаючи її найкращою з поміж панночок, відзначає особливості її вдачі ("Вона така добренька" [13, 11]) і висловлює оцінку її почуттів ("...полюбила Назара так, що й сказати не можна" [13, 10]). Стеха прагне оженити на собі сотника, лукаво зазначаючи: "Не треба мені вашого добра; я і без нього була б щаслива, якби ви не забули бідної Стехи і тоді, коли зробітесь великим паном. Я вас так вірно люблю, так вбиваюсь за вами, а ви... (Притворно грустит)" [13, 11]. Хома виявляє певну підступність і цинізм щодо Стехи, в очі обіцяє взяти за дружину, а поза очі зневажає через соціальну нерівність: "Хіба ж як говорим про огонь, так і лізти в огонь? Або як про чорнобриву сироту, так і женитись на їй? Брехня! Від огня подальш. Женись не на чорних бровах, не на карих очах, а на хуторах і млинах, так і будеш чоловіком, а не дурнем" [13, 12]. Його житейська філософія визначає цінність жінки лише за її приданим, за її соціальним статусом. Це засвідчує цинізм героя, бездушність у ставленні як до ключниці, так і до доньки. Т. Шевченко відзначає, що бездуховність та користолобство ріднить Хому і Стеху. Гнат вказує на любов Стехи до грошей: "Ключниця за червінці піде колядувати хоть до самого сатани" [13, 25–26]. Він навчає Назара, як умовити її викликати Галю у садок, щоб викрасти: "Се ж буде ключниці на сережки, а плахту на словах обіщай" [13, 25]. Образ Стехи з її вдачею засвідчує появу нового типу жінки в

літературі, провідним критерієм добродійних та злочинних вчинків для якої є вигода і нажива. Цей образ вказує на процеси деморалізації та дегуманізації суспільства, знецінення духовних координат, заміна їх грошовим еквівалентом. Та й сам Гнат, очевидно, зустрівши на своєму життєвому шляху жінку такого типу, зачерствів душею, скам'янів серцем, спопелив почуття, став грубим і цинічним, але це постає знову ж таки не лише як його вада, а як звинувачення бездуховному переродженню суспільства, яке Т. Шевченко прагнув удосконалити, оголивши вади, що спричиняють до духовної деформації людини, і показавши ті тенденції, які сприяли б її духовному процвітанню. У цьому плані привертає увагу діалог Гната і Назара. Душа Гната охолола, тому він говорить Назару: "Чарка горілки козаку милаша усіх жінок на світі... І я, дурний, колись любив і к гадинам жінкам ласкався, ривав гарячими сльозами, рад був і жизнь отдать за них... І що із того?..." [13, 23–24]. На зауваження Назара: "У тебе нема Бога в серці" [13, 24] – Гнат подає узагальнене звинувачення провідним тенденціям у соціумі: "І товариство, і любов, – цур їм! Нема їх на світі!" [13, 24]. Назар, маючи гаряче, любляче серце, вражений цим, дорікає Гнату: "Ти зліший диявола" [13, 24]. Це, до певної міри, і оцінка бездуховних, злоторних виявів у суспільстві щодо жінки. Гнат – це вже один із перших чоловічих образів, який прагне скинути жінку з того високого духовного п'єдесталу, на який поставив її народ, морально-етичні та звичаєві норми українців.

Слід звернути увагу на те, що оточення ставиться до Стехи з симпатією, зокрема Гнат так говорить про неї: "Чудо, не дівка! Розумна і красива. *(Обнімає Стеху)*" [13, 28]; "Прощай, сердечко моє, моя розумниця, моя красавиця! Прощай!" [13, 30]. На вечорницях і в натовпі відзначають спритність Стехи до любощів: "Ай да Стеха! От моторна, і тут успіла..." [13, 28]. Але автор вказує на легковажність Стехи її пісенною партією, з якої видно, що вона і з симпатії до себе хоче мати вигоду: "На біду, / Де піду, / Козаки за мною. / Той почне говорити, / Той сережки сулить. / Кого знаю, / Привітаю, / Хто сережки дарить" [13, 30]. Стеха зверхньо ставиться до оточення, бо вона ключниця сотника, який небайдужий до неї, і тих, хто її зневажить, "усіх перевішає". Уперше в п'єсі звучить соціальний мотив ув оцінці жінки, яка ворожа народному середовищу: "Гляди, щоб на одній осичині не повісили тебе з сотником" [13, 32]. У той же час вона виявляє себе безстрашною в боротьбі зі злом, хай і віртуальним. Коли кобзар розповідає про турецьку царицю, що є втіленням найвищого ступеню злоторення і гріха, яка "трощить маленьких дітей", бо "сказав арменський знахар, що вона родить дочку і дочка та буде, як підросте, в тисячу раз краще її. От вона, справді, як родила дочку, так зараз і з'їла її, та з того часу... їсть усіх... і дівчаток, і хлопчиків"

[13, 32], – Стеха з обуренням вигукує: "Ах, вона триклята баба! Щастя її, що я не знаю тієї гори. <...> Задушила б" [13, 32]. Вона – жінка бойова, яка нічого не боїться, і, щоб довести це громаді, відважується вночі піти до старої корчми, яку люди і вдень обходять. Це викликає у всіх захоплення: "От дівка голінна, так, так! <...> Чуприну їй та уси, тоді хоч у пекло. <...> Так подумують, що козак. <...> Вже козир-дівка, не вам рівня" [13, 33]. У той же час Т. Шевченко показує в образі Стехи користолюбну жінку, яка весь час боїться прогадати, втратити свою вигоду: "Чи не махнули вони собі? То-то буде добре! За два червінці продати своє щастя... От тобі й сотничка! Розкажуть, що я допомгла, – тоді усе пропало..." [13, 33]. Вона постає як духовний покруч – породження свого середовища, – згідні тому ж Хомі Кичотому, який бачить щастя лише у грошах та соціальному статусі.

Галя виступає широю дівчиною, яка прямо говорить про свою неприязнь до полковника-залицяльника: "Цур йому, який нехороший!" [13, 9]. Це ніжна, здатна на високі почуття дівчина, розумна, котра може гідно оцінити свого обранця як високодуховну людину: "Ось мій Назар, мій чорнобривий, усе про війну та про походи, про Наливайка, Остряницю та про синє море, про татар та про турецьку землю. Страшно-страшно, а хороше, так що слухала б не наслухалась його та все дивилась би в його карі очі. Мало дня, мало ночі. <...> До самої смерті, поки вмру, все дивилась би та слухала його" [13, 9]. Думаючи, що свати від Назара, Галя починає себе щасливою. Автор у ремарках передає її настрої: "(весело)" [13, 12], "(вбегаєт в восторге)" [13, 14], "(...Галя весело поспатриваєт на окно...)" [13, 17]. Про своє світовідчуття героїня говорить сама: "Як я рада! В мене серце не на місці!" [13, 14]. Галя вірна своєму коханому, їй ніхто більше не потрібний: "Та я й не хочу, щоб на мене другі дивились" [13, 13]. Коли батько лякає її, що не дасть приданого, Галя відповідає сміливо і рішуче, що, як і всі, буде заробляти. Вона "сама вишивала [хустку] і гроші на шовк сама заробляла" [13, 37]. Будучи сотниківною, вона відповідає народному уявленню про ідеал, постає як самодостатня особистість. Назар високо оцінює чесноти коханої, вважає, що "кращої її нема..." [13, 19]. З мови сватів проглядається прихильне ставлення до дівчини, яка виявляє себе вмілою та працювитою, рукодільницею: "Спасибі й тобі, дівко, що рано вставала, тонку пряжу пряла, придане придбала" [13, 16]. Галя – чутлива та пристрасна натура, що засвідчує її ставлення до Назара: "Галя обнимаєт его и целует" [13, 20]; "Коли я дивлюсь на тебе, так мені здається, що ти – так се я, а що я – так се ти. <...> Як мені весело з тобою! <...> Мій миленький, <...> мій милий, мій чорнобривий. Поцілуй же мене, мій соколе ясний, орле мій сизокрилий" [13, 35–36]; "Мій голубе, мій орле сизокрилий" [13, 38]; "Орле мій,

серце моє!" [13, 40]. Мова її сповнена пестливих слів, вона характеризує її як особистість високодуховну, здатну на благородні почуття, самовідданість.

Галя довіряє Назарові, не допускає навіть у думках зради, а Хома в розмові з донькою подає власне бачення ставлення молодого чоловіка до дружини: "Хіба ти думаєш, що не обридне цілісінький вік дивитись на тебе одну? Хіба ти одна на Божім світі? Є й кращі тебе. Того і гляди, що розлюбить... Щоб ти тямил, що ми всі на один шталт шиті" [13, 13]. Але Галя вірить, що Назар "не такий, він не розлюбить" [13, 13]. Т. Шевченко порушує проблему аморального ставлення до жінки. У п'єсі молоде покоління Назар і Галя протиставляють брудним думкам сотника Хоми своє чисте взаємне кохання, що постає у творі як вічна, абсолютна духовна цінність. Галя тонко відчуває спорідненість їхніх душ, прагне щастя з коханим. Автор звертає увагу на батьківський деспотизм стосовно доньки, антигуманне, свавільне ставлення до неї: "Се ж моя дитина, моє добро, слідовательно, моя власть, моя і сила над нею. Я отець, я цар її" [13, 14]. Назар стає на захист коханої, відстоюючи вільне волевиявлення дівчини у виборі пари. Але жорстокосердий Хома цинічно заявляє: "Я заставлю" [13, 18]. У мові Назара звучить загальнонародне бачення дівчини, яку віддають за нелюба, оскільки любов для неї є вітальною цінністю: "Христом-Богом молю, не занастати її, бідної! <...> Дай дочці своїй ще пожити на світі, не заїдай її віку..." [13, 19]. Галя теж просить батька, нагадує, що він матері перед смертю обіцяв видати її за Назара, вигукуючи з відчаєм: "За що мене хочете убить?" [13, 20]. Назар співчуває їй: "Бідна, бідна! В тебе нема батька, в тебе кат єсть, а не батько! Бідненька, серденько моє, пташечко моя безприютна! (*Целует ее*)" [13, 20]. Назар тяжко переживає наругу Хоми над їх почуттями, зазначаючи: "В мене від горя серце рветься!" [13, 24]. На питання безтурботного Гната: "Чи стоїть же жінка, хоч би вона була дочка німецького цезаря, чи стоїть вона такого дорогого добра, як чоловічий розум?" [13, 23], – Назар відповідає: "Стоїть" [13, 23]. Він підносить Галю на висоту абсолютної цінності. Гнат цінує у ній красу та відданість Назару: "Галя в одній сорочці піде за тобою на край світа..." [13, 26]. Таким чином у п'єсі вступають у протидію дві позиції у ставленні до дівчини: бездуховна, деспотично-патріархальна, за якої людську гідність і право на щастя переважає грошовий еквівалент, соціальні привілеї; високо духовна, гуманістична, вітальна, синкретично працінісна, що підносить дівчину, її гідність, право на щастя на небувалу висоту по шкалі духовних цінностей, яка вибудувана народною філософією "життя серця".

У мові і діях Назара проглядається сила благородного почуття до Галі, співчуття, турботливість і любов піднімають образ дівчини на

рівень високих духовних цінностей, що дають чоловікові відчуття повноти життя і щастя: "Ти змерзла, моя кришечко? Візьми мою кирею. Спочинь, моє серденько, поклади свої ніженьки у мою шапку. <...> На серці така радість... Я вмру, мене задушить моє щастя, моя доля" [13, 34]; "моя пташечко" [13, 34]; "моя галочко <...> моє серденько" [13, 35]; "моя ластівко! О моя радість, мій сон чарівний!" [13, 36]; "моя голубко <...> я найщасливіший на світі" [13, 38]. Образ дівчини постає у руслі синкретичних працінностей. Взаємне кохання для обох – сенс життя, відсутність його – рівноцінне смерті. Назар благає Галю: "Не розлюби мене, моя галочко... Я вмру тоді!" [13, 35]. Для Галі теж життя без коханого неможливе, тому через гостре почуття ревності автор передає силу її кохання, бо справжнє кохання передбачає неподільність: "Мені приставиться, що <...> усі гетьманші, полковниці ні на кого більш і не дивляться, oprіч на тебе..." [13, 35]. Образ Галі автор розглядає у високодуховному емоційно-почуттєвому ключі. Вона прагне, щоб стан духовної гармонії з коханим тривав вічно. Назар запевняє її, що так буде "увесь вік" [13, 35]. Для нього, як і для Галі, любов – запорука щастя, енергія душі, яка ніколи не згасне, а значить, вони не будуть підвладні і смерті. Натхненно звучать слова Назара як проекція щасливого майбутнього: "Ми поїдемо туди, де нема і не буде ні полковника, ні батька твого, де тільки одна воля, одна воля та щастя. О, як ми будемо гарно жити! Збудую тобі хату світлу, світлу та високу, розмалую її усякими красками... наряджу тебе в шовк та в золото, посажу тебе на золотім кріслі, мов кралю, і довго, поки вмру, все любуватимусь тобою. Та чи вмру ж я коли-небудь? Ні, я ніколи не вмру! Коли ти будеш зо мною, то смерть не посміє в хату нашу заглянуть" [13, 35]. Образ жінки постає як абсолютна, вітальна цінність; і в естетичному, і соціальному плані він підноситься на небувалу висоту, а осередок її перебування та гармонія душ закоханих у творі називається "раєм" [13, 35]. На думку Назара, навіть природа святкує поєднання їхніх доль та сердець: "А ніч-то, ніч! Неначе празникує наше щастя" [13, 36]. У мріях про сімейне життя в його уяві образ дівчини виступає і як національна цінність – берегиня домашнього вогнища, продовжувачка роду, історичних національних традицій, яка подарує Січі славного запорожця-молодця: «Повінчаємось... і будемо довго, довго там весело жити. Ти будеш пісні співати і танцювати, а я буду грати на бандурі і розказувати тобі про славні діла козацькі... Далі мені вигодуєш сина, молодця чорнобрового, пошлемо його в Січ; там поставлю його перед козацькою громадою і скажу: "Любуйтеся, дивіться: се мій син. Мені його вигодувала, викохала моя Галя, такого молодця!"» [13, 36]. Мрії про щасливе і вільне життя з коханою окрилюють Назара. У той же час щастя Галі затьмарюється відчуттям провини перед батьком, якого вона потайки залишила, пішла без благосло-

вення: "Що я наробила! <...> Батюшка мене проклене" [13, 34]. Автор звертає увагу на екзистенційну, емоційно-почуттєву цінність жінки, акцентуючи також і на християнському милосерді закоханих щодо свавільного батька: "Назар. Прости його. Нехай Бог милосердний на тім світі за се його осудить і покарає. Галя. Я молитимусь за його гріхи. Може, Бог йому простить" [13, 35]. Слід зазначити, Галя, як і Наташка Полтавка, порушує звичай, який стоїть на заваді її щастя, виявляє батькові непослух, відважується на втечу з Назаром, аби бути завжди разом із ним навіть без батьківського благословення, виявляючи відчайдушність і сміливість, бо на очах у батька, сватів полковника Молочая, челяді, колядників цілує Назара, відкрито демонструючи своє право на свободу вибору, право на "життя серцем", яке в неї намагалися відібрати обманом, перетворивши на товар із високим майновим еквівалентом, щоб здобути вищий соціальний статус (Хома Кичатий, Стеха). Це вияв протесту проти звичаєвого права, яке застаріло, яке було антигуманним, проти якого виступав і сам автор у цілому ряді творів, особливо ліро-епічних, торкаючись проблем жіночої недолі. Галя виборює собі право на щастя – шлюб із коханою людиною, досягає вершини в ієрархічній системі духовних цінностей.

Спираючись на фольклорну основу, Т. Шевченко, як і українські письменники першої половини XIX століття, робив кроки у відображенні багатого духовного світу жінки, її почуттів, поривань до кращого, щасливішого, національно-самобутнього життя. Образ жінки поставав у п'єсі носієм ментальності, кращих рис особистості, тяжів до національного ідеалу, спонукав до національної ідентифікації сучасників. Образ Галі, як і більшості героїнь, постає образом самодостатньої вольової натури, здатної управляти своєю поведінкою, вчинками згідно з регламентацією, що визначають народно-релігійні, загальнолюдські, вічні, гуманістичні та синкретичні працінності. Вона спростовує фальшиві "цінності" панівних верств, яскравіше відтіняючи їх бездуховність та моральну деградацію. Втіленням бездуховності, пристосуванства постає Стеха, здеморалізована продажною "мораллю" панівних верств, яка живе за принципом "а що дасте". Природність натури, духовне багатство, чутливість та добродійність позитивного образу Галі протиставляється штучності, злочинності, легковажності, бездуховності негативних образів. Свою героїню Т. Шевченко, як і драматурги першої половини XIX століття, не ідеалізував, а відтворював ті риси ідеалу людини, які сформувалися внаслідок історичної діяльності українського народу, провідних ознак його ментальності, тому національний елемент посідає чільне місце у його художній концепції жіночого образу та в осмисленні його у системі духовних цінностей. Галя ідентифікує себе зі своїм на-

родом, його минулим і сучасним. Т. Шевченко, таким чином, акцентує і на національній, і на громадській, і на соціальній цінності жінки.

Більшість драматичних творів українських письменників цієї доби завершується щасливим заміжжям або передумовами до нього, що виражало авторську у жіночу надію на гармонізацію родинної та суспільної атмосфери, що духовно зміцнювалась торжеством християнських, народних морально-етичних та гуманістичних цінностей. Однією з ознак високої духовності творів українських письменників першої половини XIX століття вважалося правдиве відображення життя, акцентування на позитивних началах людської вдачі, особливо жіночої. Домінуючим фактором поставала наявність доброго непорочного серця, що прагне щастя. Осмислюючи жіночі образи в руслі духовних цінностей, Т. Шевченко, як і письменники першої половини XIX століття, підходив до їх зображення з усвідомленням суцього і належного, вбачаючи у процесі моделювання носіїв позитивного начала важливий засіб вираження своєї позиції щодо можливості вдосконалення людини і суспільства своєї епохи.

1. *Агеева В.* Жіночий простір: Феміністичний дискурс українського модернізму / Агеева Віра. – К.: Факт, 2008. – 360 с.
2. *Волинський П. К.* Історія української літератури. Література першої половини XIX століття: підручник / П. К. Волинський, Ю. С. Кобилецький, І. І. Пільгук, П. П. Хропко. – К.: Радянська школа, 1964. – 576 с.
3. *Горболиць Л.* Парадигма народно-релігійної моралі в прозі українських письменників кінця XIX – початку XX ст. / Л. Горболиць. – Суми: ВАТ "СОД", видавництво "Козацький вал", 2004. – 200 с.
4. *Євшан М.* Жінка в українській літературі. Жени руські / М. Євшан // Дивослово. – 2009. – № 5. – С. 57–60.
5. *Івашків В. М.* Українська романтична драма 30–80 років XIX ст. / В. М. Івашків – К.: Наукова думка, 1990. – 143 с.
6. *Канигін Ю.* Шлях аріїв. Україна в духовній історії людства / Ю. Канигін. – К., 1997.
7. *Кудрявцев М.* Своє і чуже: історико-літературознавчі та компаративістичні студії / М. Кудрявцев. – Кривий Ріг: Видавничий дім, 2007. – 368 с.
8. *Лісовський А. М.* Морфологія художнього твору і вивчення літератури в школі / А. М. Лісовський. – К.: Ленвіт, 2005. – 110 с.
9. *Мороз З. П.* Реалізм української дожовтневої класичної драматургії / З. П. Мороз // Українська класична п'єса. – Т. 1. – К.: Мистецтво, 1952. – С. 3–56.
10. *Мороз З. П.* Украинская классическая драматургия / З. П. Мороз // Украинская классическая драматургия. – Т. 1. – М.-Л.: Искусство, 1951. – С. V–XLIII.
11. *Федотова В. Г.* Практическое и духовное освоение действительности / В. Г. Федотова. – М.: Наука, 1991. – 136 с.
12. *Хропко П. П.* Українська драматургія першої половини XIX століття / П. П. Хропко. – К.: Вид-во Київського державного педагогічного інституту ім. О. М. Горького, 1972. – 131 с.
13. *Шевченко Т.* Назар Стодоля Тарас Шевченко // Шевченко Т. Твори: в 5 т. – Т. 3: Драматичні твори. Повісті. – К.: Дніпро, 1971. – С. 7–42.
14. *Шубравський В. Є.* Драматургія Т. Г. Шевченка / В. Є. Шубравський. – Видання 2-ге, доповнене й виправлене. – К.: Державне видавництво художньої літератури, 1961. – 117 с.